

Dagens frågor

Eisenhower

Det har sagts att Dwight Eisenhower inte kunde förstå varför han blivit femstjärnig general och ännu mindre att han kunnat bli president. Klok som han var, överskattade han inte sig själv. Han som andra hade räknat med att han skulle sluta sin militära bana som överste, om allt gick väl, och därefter skulle han ha kunnat dra sig tillbaka på en hygglig pension och ägna sig åt sitt huvudintresse i livet, som var att spela golf. Nu gick han alltså mycket längre, och framtida bedömare kommer att avgöra om detta verkligen var så orimligt.

Eisenhower blev upptäckt som stabsofficer av general Marshall, en krävande chef som hos Eisenhower uppskattade dennes utpräglade organisatoriska begåvning. När invasionen av Europa ställdes under amerikansk ledning, var Marshall praktiskt taget självskriven som blivande överbefälhavare. Men president Roosevelt hade vant sig vid honom och ville behålla honom som sin militära rådgivare. Därmed kom Eisenhower i tur. Han hade redan med framgång lett landstigningarna i Nordafrika och på Sicilien och därvid visat sig kunna handskas både med militära och personliga problem. I själva verket fanns inte heller just då någon uppsjö på erfarna amerikanska generaler.

Eisenhowers sätt att sköta operationerna i Västeuropa har varit omstritt, men mycket har kunnat sägas för honom. Hans kalla beslut att trots vidriga väderleksförhållanden sätta igång transporterna över Kanalen i juni 1944 är värt att komma ihåg. Hans sätt att överbrygga motsättningar mellan temperamentsfulla allierade var också utomordentligt. Utöver att han var organisator var Eisenhower nämligen en verklig naturlig ledare, som kunde få ett komplicerat samarbete att fungera, något som han i hög grad visade längre fram som den förste militära chefen för NATO.

Till sist stod Eisenhower 1945 som segrare i Europa och mötte ryssarna över Tysklands rykande ruiner. Han har mycket kritiserats därför att han inte utnyttjade segern. Det har påståtts att han både kunnat och bort rycka fram över Elbe, att han bort intaga och behålla både Berlin och Wien. Kritiken glömmar att Eisenhower var general och lydde order och att han inte var någon politiker.

Det sista är märkligt, eftersom han senare kom att bli vald till USA:s president med överväldigande majoritet, och sådant brukar endast lyckas för politiker. Men kanske var det på grund av hans rättframma personlighet som folket denna gång ville ha just honom. Han hade lika framgångsrikt kunnat ställa upp som demokrat i stället för, som han gjorde, som republikan. I själva verket erbjöd Truman honom presidentkandidaturen i tro att de tillhörde samma parti. I valrörelsen lovade Eisenhower att han skulle åstadkomma fred i Korea, vilket han också gjorde, men på dåliga villkor. Sedan slog han sig ned i Washington, där han inrättade Vita huset som en militär stab.

Tre män kom att sätta sin prägel på Eisenhowerregimen. Dit hörde inte han själv. Finansminister Humphrey skötte finanserna, utom att han spelade golf med presidenten, och utrikesminister John Foster Dulles skötte utrikesfrågorna. Båda var mycket självständiga. Den tredje var Sherman Adams, en f d republikansk guvernör, som blev Eisenhowers stabschef och själv handlade en mängd frågor och som samtidigt isolerade presidenten från både problem och människor, till mycket stor skada för dennes minne som president. Det är ovisst om det var Adams som gjorde Eisenhower så oförstående för vad senator Joe McCarthys verksamhet innebar, men att presidenten inte stoppade denna hör till de verkligt mörka punkterna i hans historia.

Eisenhower var på något sätt oberörd av vad som hände människor omkring honom. Sherman Adams fick själv erfara detta. Han tjänade presidenten troget men blev illa omtyckt. Man fick honom invecklad i en ganska obetydlig ekonomisk skandal, och han begärde avsked. Eisenhower gav honom sitt porträtt och bjöd honom på avskeds-supé med square dance, vilket Adams avböjde, varpå Eisenhower avskrev honom helt och för alltid.

Det förefaller som om Eisenhower efter Adams avgång och i varje fall efter Dulles död själv grep tyglarna på ett sätt som kom iakttagare att tro, att han ångrat att han ej gjort det tidigare. Man hade t ex väntat av honom, att han skulle löst frågan om rivaliteten mellan försvarsgrenarna. Han gjorde det inte, och han lämnade efter sig ett bittert testamente om Pentagons inflytande på amerikansk ekonomi.

Man förlöjligade på sina håll att Eisenhower inledde sina kabinettsammanträden med bön. Men han kom från ett utpräglat pietistiskt hem, och hans mor slutade som medlem av Jehovas vittnen. Religionen i vardagen var förmodligen för honom något alldeles självklart. Allt tyder på att så förblev det in i det sista. Han levde ett långt och märkvärdigt liv, och om några uttryckt förvåning över att det kunde bli så märkvärdigt, var denna förvåning som sagt någonting som han själv någon gång påstås ha delat.

Fyrmaktskonferensen

Ytligt sett är det ganska enkelt att förklara, varför Israel så bestämt satt sig emot de fyrmaktsförhandlingar som Frankrike, Sovjetunionen, Storbritannien och USA inlett i april för att äntligen få fred i Mellersta Östern. Israel vann sexdagarskriget 1967. Det ställde som absolut villkor, att de följande fredsförhandlingarna skulle föras

med vart och ett av de involverade arabländerna separat och direkt. Israel undanbad sig all inblandning av FN och dess säkerhetsråd — vad man på israeliskt håll ansåg om FN och framför allt dess generalsekreterare var välbekant. Det skulle uppenbarligen ha varit en stor fördel att under intryck av segern ha kunnat tvinga arabstaterna till förhandlingsbordet, där man dessutom skickligt skulle ha kunnat utnyttja dem mot varandra.

Det var ett högt spel på det politiska planet och det är nu förlorat. Först fick man trots allt att göra med FN och nu med fyrmaktskonferensen. I säkerhetsrådet med dess öppna sammankomster kunde man dock hoppas på att eventuellt manövrera fram ett veto. Fyrmaktskonferensen är förmodligen så väl förberedd, att resultatet blir en gemensam deklaration, men hur snart denna kommer är omöjligt att säga när detta skrives. Man kan vänta ett sådant resultat så mycket mera som i praktiken endast två makter konstituerar konferensen, nämligen Sovjetunionen och USA. Sedan Suezäventyret 1956 har Frankrike och Storbritannien inte längre ett verkligt inflytande i Mellersta Östern. Skulle de två supermakterna enas, blir deras vilja konferensens, och Israel och arabstaterna kan komma att ställas inför ett diktat, fastän man noga kommer att undvika att använda det ordet.

Det kan förmodas, att ett sådant diktat kommer att ligga nära 1967 års resolution i FN. När konferensens beslut blir åttlytt är en annan sak, men alla fyra makterna har möjlighet att ordna avsevärda ekonomiska påtryckningar och detta underhand, utan att vare sig arabländerna eller Israel behöver förlora ansiktet. Egypten, med sina ekonomiska svårigheter och all sin interna oro, torde för sin del intet ha att invända. Ju förr de oefterrättliga förhållandena längs Suezkanalen blir reglerade, ju bättre. Jordanien torde ännu mindre göra invändningar.

Kung Hussein, "underverket i fråga om konsten att överleva" som han kallats, har visat att han önskar fred: vad han behöver är hjälp mot sina motståndare i det egna landet för att få lov att förhandla. Syrien, alltid ett problem, torde låta sig övertalas mot lämpliga förmåner.

Israel å sin sida behöver fred lika mycket som dess motståndare. Entusiasmen och offerviljan har hållits uppe på ett märkvärdigt sätt, men i längden är fred ett villkor för att kunna leva vidare. Här kommer dock problemet med flyktingarna på nytt upp, och nu starkare än någonsin.

På israeliskt håll har man alltid underskattat flyktingfrågans betydelse, både internationellt i vidaste bemärkelse och gentemot arabländerna. Man har hänvisat till att de sistnämnda haft både råd och möjlighet att taga hand om den, särskilt om de samtidigt avstått från alla onödiga och kostsamma rustningar. Det är nog sant, men i praktiken har, bland annat av psykologiska skäl, så ej skett. Flyktingarna, nu ökade med dem som under tragiska omständigheter tvingats lämna sina hem i de ockuperade områdena väster om Jordan, har bildat underlaget för organiserade motståndsrörelser, de s. k. palestinska befrielseörelserna. Dessa har alltmer slutit sig samman, nu under Arafat som ledare. Det betyder, att den gerillarörelse, som Israel kämpar emot, blir alltmera väl organiserad.

Liksom FNL i Vietnam, yrkar denna organiserade gerilla nu på att få delta i fredsförhandlingarna. Detta är föga tilltalande för araberna, särskilt för kung Hussein, men kanske ännu mycket mindre för Israel. Gerillan är hårda motståndare och behöver inte taga konventionella politiska hänsyn. Den kan vänta. I Israel har man nu lärt sig vad uttrycket *periculum in mora* innebär: Israel vann kriget men riskerar att förlora freden.

Harold Wilsons bekymmer

Den engelska regeringen kämpar vidare i stadig motvind. Allt sedan den stora valsegern 1966 verkar det mesta att ha gått på tok för labour. En svensk socialdemokratisk bedömare i tidskriften Tiden uttryckte för några år sedan en from förmodan att labour nu skulle överta rollen från Tories som det "naturliga" regeringspartiet i England. I stället har partiet drabbats av svåra inre slitningar, så svåra att Economist nyligen sett sig föranlåten att erinra om 1931 års svåra kris, då arbetarpartiet splittrades. Den brittiska ekonomin har under hela ministären Wilson varit en ständig huvudvärk. Arvet från de konservativa kunde visserligen ha varit bättre, men labours egna ansträngningar har knappast förbättrat situationen. Den ekonomiska tillväxttakten har förblivit låg. Bromsen på lönerna har bara delvis fungerat. Försöken med en statlig "incomes policy" har förblivit försök.

Resultatet av den devalvering av pundet som, efter mycket om och men genomfördes på hösten 1967 har inte varit så framgångsrikt som man hoppats på. Detta konstaterades nyligen t o m av en av regeringens medlemmar, postministern John Stonehouse i ett offentligt anförande. Stonehouses uttalande utlöste stor förvirring och från kritik inom regeringsleden, men postministern togs i försvar av inrikesminister James Callaghan, under kabinettet Wilsons första tre år föga framgångsrik finansminister. Callaghan betraktas nu som ledare för den interna oppositionen mot Wilson, finansministern Roy Jenkins och arbetsministern Barbara Castle. Jenkins' stabiliseringsprogram och Castles inkomstpolitik har inte bara väckt Callaghans misshag utan också missnöje hos mäktiga grupper inom TUC, den engelska fackföreningsrörelsen. I samband med ett möte med labours partistyrelse röstade Callaghan mot regeringens för-

slag om fackföreningsrörelsen, samtidigt som han kvarstår som medlem i sagda regering!

Callaghans illojalitet mot regeringschefen är en allvarlig utmaning mot Harold Wilson som premiärminister och mot den politik han representerar. Det är också — som så ofta i det förflutna — en utmaning från den fackliga delen av arbetarrörelsen gentemot partiets parlamentsgrupp.

Men Wilson har andra problem att dras med. Hans resa till Nigeria var uppenbarligen avsedd för inrikes konsumtion; ingen på plats i Nigeria eller Biafra tycks ha tagit särskilt allvarligt på den. Och till detta kommer den tragikomiska Anguillahistorien med sina drag av rövarhistoria à la Frank Heller. Värre är dock att ministären Wilsons inre splittring också motsvaras av att folkopinionen sviker labour. Att detta är fallet framgår både av opinionsundersökningarna och av utgången av de tre fyllnadsval till parlamentet som ägde rum i slutet av mars. Labour har nu förlorat 12 mandat i fyllnadsval sedan 1966 års val, tio av dessa till Tories.

I en av de tre nu aktuella valkretsarna, Walthamstow East, förbyttes en labourmajoritet på 1 800 röster till en motsvarande majoritet för tory-kandidaten på inte mindre än 5 500 röster! Detta motsvarar en svängning från labour till de konservativa på 16 procent. Om denna trend skulle bli landsomfattande i samband med ett parlamentsval skulle det leda till en tory-majoritet på över 300 mandat.

Detta är verkligen dystra utsikter för labour. Naturligtvis har de konservativa krävt nyval med hänvisning till det bristande förtroendet i landet för regeringen men lika självklart har Wilson avfärdat detta krav. Att gå till val i vår skulle vara liktydigt med politiskt självmord. Men tiden till dess att valen måste äga rum krymper.

Senast i slutet av 1970 eller i början av 1971 måste kabinettet Wilson underställa sin politik väljarnas dom. Wilson och Jenkins hoppas att den ekonomiska politiken då skall ha hunnit visa sådana resultat att förtroendet återvänt för labour. Oberoende politiska bedömare i England anser dock att en sådan utveckling blir mindre och mindre trolig. Frågan är vad som skall ske med den lösliga koalition av motstridiga intressen som skribenten i Tiden kallar det "naturliga" regeringspartiet. I vilket fall som helst blir det kommande året avgörande för labours regeringsinnehav.

Aktion samtal

Att demokrati är styrelse genom diskussion vet vi sedan gammalt, men begreppet "aktion samtal" är såvitt vi vet ett nytt — och inte helt adekvat — tillskott till vår politiska vokabulär. En "samtalare" är en person, som vid sidan av de etablerade partipolitikerna skapar en opinion och tar vissa initiativ för att tackla sociala eller miljömässiga problem. En "aktion samtal"-grupp förvandlade ett antal trista gårdar på Söder i Stockholm till lekplatser, en startade julfirande på Stadsmuséet. Några grupper har påverkat trafikplaneringen för sina kvarter och andra har tagit del i det pedagogiska arbetet på daghem.

Själva syftet med samtalarnas verksamhet har således ofta varit berömvärd. Så mycket mer beklagligt är det därför att grupperna så aktivt gått in för att sprida myten att politisk opinion kan kanaliseras på vilka vägar som helst — bara inte genom de organ som tillkommit för att kanalisera opinioner: de politiska partierna.

Detta är så mycket mer beklagligt som aktionsgrupperna, genom att systematiskt inta en anti-organisationsattityd, inom sig bär fröet också till sin egen nedgång och fall.

I en liten pamflett, vilken kan rekvireras genom författarcentrum, har nu några samtalare gett ut råd och anvisningar till intresserade som vill skapa nya grupper. Man börjar, rekommenderar författarna, med ett stormöte, delar sedan upp sig i arbetsgrupper och aktar sig framför allt för att bilda styrelser.

”En styrelse får veta allting, som nån säger. Och vet snart mer än andra. Och snart tror andra att man måste vara lika duktig som styrelsen är för att kunna göra nåt. Och så hjälper dom till lite mindre. Och så får styrelsen veta ännu mer, och får ännu mer att göra, och hinner snart bara tala med varandra. Och andra får veta ännu mindre, och begriper ännu mindre och hjälper till ännu mindre.”

Författarna besjålas uppenbarligen av den rousseuanska drömmen om den perfekta demokratin där alla känner lika stort ansvar och intresse för att de önskvärda reformerna genomförs. I själva verket är det snarast så, att på de platser där ”aktion samtal” verkligen lyckas fortleva har några eldsjälur kommit att *fungera* som styrelse, dvs. utfört det nödvändiga arbetet att sammankalla stormötet, komma med förslagen, göra uppvaktningarna. Att man sedan förnekar att man har en styrelse är med andra ord en ren lek med ord. När man uppnår resultat är det tack vare de kommunala förtroendemännens välvilja. Partier är som bekant fria staters liv.

Det kan inte förnekas att vissa aktionsgrupper haft en del framgångar när det gäller att påverka i första hand stadsplanerna. Därmed är det emellertid inte sagt att detta på lång sikt är en framkomlig väg. Det har tagit sin tid för de politiska organisationerna att inse dels vilka frågor, som intresserar de små enheterna ”kvarteret” och ”stadsdelen”, dels att etablera de gräsrotskontakter som krävs för att latenta opinioner skall kunna slussas via stadsdelsföreningar till

stadsfullmäktigegrupperna. Från partiernas sida har man, sedan man väl blivit uppmärksam på frågeställningarna, emellertid ofta varit intresserad av ett samarbete och inbjudit just till samtal och överläggningar och fört fram gruppernas önskemål till de beslutande församlingarna. Så motionerade t. ex. Ulf Adelson (m) i Stockholms stadsfullmäktige just om ett vettigt utnyttjande av gårdarna i stadens hus, innan den första ”samtals”-gruppen hunnit till mycket mer än att sätta upp sin första sandlåda.

Men vare sig det beror på rädsla att slukas upp av en apparat, eller djupt rotad misstro mot politiker eller helt enkelt motvilja mot konkurrens har aktionsgrupperna systematiskt hållit sig på sin kant. Man får bara hoppas att personer som söker utlopp för sitt nyväckta intresse för miljö- och servicefrågor kan finna andra och mer realistiska rådgivare än författarcentrums broschyrmakare. Annars är det fara värt att all den idealitet, som ändå finns t. ex. inom nybildade byalag snabbt förvandlas till desillusion.

Framstegspartiet

En nyligen redovisad opinionsundersökning ger vid handen, att det finns en klar majoritet för en nära samverkan mellan de tre demokratiska oppositionspartierna bland deras väljare. Av moderata samlingspartiets sympatisörer önskar så många som 80 procent ett nära samarbete. För folkpartiet och centerpartiet ligger siffran lägre men i båda fallen över 50 procent. Detta är förvisso inte något sensationellt resultat, men det bekräftar — som Sv T framhöll på ledarplats i förra numret — att det hos väljarna inte finns någon resonans för en splittrad oppositionspolitik.

Det är alltså mot splittringen av oppositionen och den långvariga maktlösheten för ena halvan av svenska folket som väljarna

vänder sig. Även om det inom samtliga tre partier kan finnas anledning till missnöje med den politik, som partiledningarna fört, står det dock klart för de flesta, att ont inte kan botas genom att man gör ont värre. Partier av en sådan storleksordning som de tre borgerliga kan helt enkelt inte delas upp ytterligare, om de skall kunna utöva något inflytande på utvecklingen. Dyrköpta erfarenheter har också lärt, att två inte kan slå ut den tredje. Om väljarna vill se en nära samverkan komma till stånd, när de sina syften bäst genom att inom vart och ett av de tre partierna utöva sådana påtryckningar, lokalt, regionalt och centralt, att partiledningarna till sist inser vad som krävs av dem.

Det finns emellertid uppenbarligen personer, som gärna vill blunda för den bistra politiska verkligheten och hänger sig åt den naiva tron, att lösningen på oppositionens svårigheter ligger i att bilda ett nytt, ett fjärde parti. Kanske är det i vissa fall fråga om välmenande idealister, medan det i några fall har varit fråga om personliga motsättningar, som lett till att de lämnat sitt tidigare parti. Motiven växlar givetvis. Det är måhända också riktigt att se framstegspartiets tillkomst mot bakgrund av de politiska konvulsioner i Sydsverige, som Mbs givit upphov till. Somliga har också säkert trott, att en sammanslagning mellan folkpartiet och centerpartiet varit nära förestående. Besvikelsen över att de högstämde deklARATIONERNA saknade egentlig täckning tycks ha kommit som en chock.

Framstegspartiet har inte kommit till som ett resultat av nya positiva idéer. Det har fötts ur ett missnöje. Det betecknas av sina upphovsmän som ett parti "i kraftfältet mellan socialdemokraterna och de borgerliga". Således är det inte ens en allmän borgerlig samling, som utgjort drivkraften. Framstegspartiet kan alltså karakteriseras

som ett icke-socialistiskt vänsterparti. Finns det något utrymme för en sådan partibildning? Sannolikt inte. Den attraktionskraft, som partiet haft på en del folkpartister och centerpartister beror säkert på det nyhetens behag, som varje politisk företeelse en kort tid kan profitera på.

I vår moderna partihistoria har det sedan bondeförbundets tillkomst inte inträffat, att en fullständig nybildning fått något säkert fotfäste; kommunistpartiet bildades genom delning åt vänster inom socialdemokratien och hade alltså ett annat utgångsläge. Olika försök att bilda nya partier har gjorts och det säger en hel del, att det mest lyckosamma hittills är KDS, som dock inte ens kunnat nå upp till två procent av valmanskåren. KDS har ändå till en betydande del kunnat falla tillbaka på pingströrelsen. Skulle framstegspartiet ha några förutsättningar att lyckas bättre än sina föregångare? Ingenting talar för att så skulle vara fallet. Man har ingen annan organisation som kan ge något stöd. De ekonomiska resurserna är blygsamma och partiorganisationen en nullitet. Inga kända personligheter kan bära upp partiet. Ingen seriös bedömare kan gärna uppfatta framstegspartiet som något "alternativ" i svensk politik, allra minst i ett läge, där den nya valordningen kräver att partiet för att få riksdagsmandat måste ha nått upp till fyra procent av väljarna.

Det tragiska är, att framstegspartiet genom att dra till sig en del borgerliga marginalröster kan äventyra hela valutgången 1970. Den demokratiska oppositionen behöver varje röst för att kunna göra socialdemokratien makten stridig. I och för sig betydelselösa nybildningar kan inte åstadkomma något positivt i svensk politik, men de kan åstadkomma åtskillig skada och därmed direkt motverka sina egna deklarerade syften.

U MILDE, NU KRÄVER
SSU ATT VI
SKALL ERKÄNNA
ANGUILLA!

SSU och utrikespolitiken